

Blowers, Andrew; Lowry, David ja Solomon, Barry D. (1991): *The International Politics of Nuclear Waste*. Macmillan Academic and Professional, Hong Kong, 362 s.

Ydinjätteiden käsittely ja sijoittaminen ovat synnyttäneet kansallisia ja kansainvälisiä konflikteja 1980-luvulta lähtien. Blowersin, Lowryn ja Solomonin kirja pyrkii osaltaan vastaamaan kysymykseen, miksi ydinjätteet ovat herättäneet voimakkaita intohimoja. Tutkimus on yritys ymmärtää eri maiden nykyistä ydinjätepolitiikkaa, mutta se on myös analyysia ydinjätekonfliktista erilaisissa poliittisissa yhteyksissään. Nämä kaksi asiaa kietoutuvat tekijöiden mukaan yhteen, sillä konfliktit ovat vaikuttaneet pitkälti valtioiden ydinjätepolitiikkaan.

Tutkimusta varten Blowers, Lowry ja Solomon ovat vierailleet ydinjätepaikkakunnilla ja tavanneet ihmisiä, jotka huolehtivat niistä tai asuvat niiden lähellä. Tutkimus perustuu sekä olemassaoleviin julkaisuihin että vierailuihin, keskusteluihin ja havainnoiteihin paikkakunnilla. Lisäksi tekijöillä on omakohtaisia kokemuksia asenteista, jotka vaikuttavat ydinjätteistä syntyneessä poliittisessä konfliktissa. Kirjoittajat ovat kaikki eri tavoin olleet tekemisissä joko ydinjätteiden tai ydinvoiman kanssa.

Englantilainen Andrew Blowers tempautui mukaan paikalliseen politiikkaan, kun Elstow valittiin mahdolliseksi sijoituspaikaksi. Vuosina 1983-1987 hän oli aktiivisti. Kirjan luvuissa 3 ja 4 kuvataan prosessia, jossa Elstow'sta pyrittiin tekemään ydinjätepaikkakunta. Nämä kaksi lukua ovatkin kirjan keskeinen tarina. Niissä kuvataan kronologisesti Iso-Britaniassa käytyä kamppailua ydinjätteistä 1980-luvulla. Englantilaisen David Lowryn näkökulma tuli alunperin ydinvoiman vastaisesta protestiliikkeestä. Hän keräsi aineistoa monista maista, mutta keskittyi USA:han, Ruotsiin ja Saksaan. Barry Solomon työskenteli talousmaantieteilijänä Yhdysvaltojen Energiavirastossa kirjaa tehtäessä. Kirjoittajat toteavat, että kolmen ihmisen yhteistyö ei sujunut ongelmitta ja että he joutuivat tekemään kompromisseja.

Iso-Britannian ydinjätekonfliktin lisäksi tutkimuksessa vertaillaan muiden maiden ydinjätepolitiikkaa ja ydinjätekonflikteja. Yhdysvalloissa, Ranskassa, Saksassa ja Ruotsissa ydinjätehuollon todelliset vaihtoehdot ovat vähentyneet sitä myötä, kun vastustus on lisääntynyt ja estänyt jotkut vaihtoehdot. Kasvavan vastustuksen myötä on jouduttu etsimään poliittisesti hyväksyttävää vaihtoehtoa ongelmaan. Tämä teema läpäisee vertailevat tutkimukset Yhdysvalloista (luku 5), Saksasta, Ruotsista ja Ranskasta (luku 6). Kirjoittajien mukaan ydinjätteistä on muodostunut ydinvoimateollisuuden akilleen kantapää, joka osaltaan vaikeuttaa ydinvoiman lisärakentamista.

Tosiasia on, että jätteiden käsittelyn edistäminen ei ole tapahtunut samassa tahdissa ydinvoiman käytön nopean lisääntymisen kanssa. 1980-luvulle asti hallitukset olivat yksimielisiä ydinvoiman käytön lisäämisestä, mutta

laiminlöivät käytön seuraukset. Ydinjätekonfliktit ja poliittiset ongelmat lisääntyivät 1980-luvun puolivälistä lähtien. Kirjassa tutkijat analysoivat radioaktiivisista jätteistä syntyneitä konflikteja erilaisissa poliittisissa yhteyksissä ja yrittävät selittää, miksi lopputulokset ovat sellaisia kuin ovat.

Eri intressiryhmien (hallitus, teollisuus, ympäristöaktivistit, ydinvoiman vastustajat) aikaansaamat ydinjätehuollon lopputulokset riippuvat poliittisesta kontekstista, jossa poliittista valtaa harjoitetaan. Tätä kontekstia määrittää kirjoittajien mukaan kolme keskeistä tekijää (jotka ovat edellämainittujen käsitteiden lisäksi kirjoittajien käsitteellisiä työkaluja). Ensinnäkin poliittisilla instituutioilla on merkitystä. Tutkimuksessa eritellään, missä määrin järjestelmä on keskittynyt (voimakas keskushallinto) tai fragmentoitunut. Toinen tekijä on poliittisen osallistumisen laajuus. He tarkastelevat, onko poliittinen systeemi avoin vai suljettu päätöksentekoon osallistumiselle. Kolmanneksi tekijäksi tutkimuksessa nostetaan jätteiden käsittelypolitiikka; missä määrin politiikalle on tyypillistä rationaalisuus ja ymmärtämään pyrkivä ote vai onko politiikka epämääräisesti määriteltyä ja alan kasvua tukevaa.

Tutkijoiden mukaan neljäs ulottuvuus on poliittinen maantiede, millä he tarkoittavat sosiaalisten ja ympäristörasitusten alueellista jakautumista. Ydinjätteiden sijoitusprosessissa maantieteellisillä ja geologisilla tekijöillä on heidän mukaansa vähemmän merkitystä, koska vastustus on kuitenkin kaikkialla muualla paitsi ydinvoima-
paikkakunnilla. Kuitenkin alueellisesti laajoissa maissa, nämä tekijät saattavat nousta merkittäviksi.

Yksi havainto on, että aikaisemmin eri maiden ydinjätepolitiikka on ollut mieluummin kasvua lisäävää kuin ymmärtämään pyrkivää. Varsinkin vahvoissa ydinvoimavaltioissa luonteenaista on ollut salailu päätöksenteossa ja asian käsittely etuoikeutettujen teknokraattipiirien keskuudessa. Strategiaa kirjoittajat kutsuvat päätä, ilmoita, ja puolustaudu -strategiaksi (DAD- decide, announce, defend). Voimakkaan keskushallinnon maissa, joissa ydinvoiman siviilikäyttö on yhteydessä sotilalliseen ydinvoiman käyttöön, strategia on ollut käytössä. Esimerkkejä tällaisista valtioista ovat Ranska, Iso-Britania ja edesmennyt Neuvostoliitto, kuten myös Belgia ja Japani (joilla ei ole ydinaseita). Ydinvoimamyönteinen yksimielisyys on tulosta voimakkaasta, meluisasta ydinvoimateollisuudesta, joka voi yleisesti pitää puoli-
aan yleisön vastustukselle. Yllättävää on, että hajaute-
tun poliittisen systeemin maissa, kuten USA:ssa ja Saksan liittotasavallassa, on kyetty identifioimaan mahdollinen käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoituspaikka. Sen sijaan Englannissa ja Ranskassa ei olla kyetty samaan huolimatta keskitetystä päätöksentekojärjestelmästä. Näissä maissa uudelleenprosessointikeskukset tarjoavat keitaita kaiken tasoiselle radioaktiiviselle jätteelle ja samalla vähentävät kiirettä löytää uusia jätapaikkoja.

Tapaustutkimus Englannin jättopoliitikasta osoittaa, että salaileva politiikka on aiheuttanut epäilyä ydinvoimaohjelmaa kohtaan ja politiikka on ollut ydinvoiman

kasvua lisäävää. Hallituksen ja ydinjäteyhtiön (NIREX) salaileva, keskusjohtoinen ja välineellinen politiikka aiheutti konfliktin, jonka he sitten hävisivät. Konfliktin seurauksena politiikkaa on uudistettu avoimempaan, osallistuvampaan ja rationaalisempaan suuntaan. Ranskassa radioaktiivisten jätteiden huolto ei ole synnyttänyt suuria konflikteja. Keskustelun vähäverisyyteen vaikuttavat keskusjohtoinen politiikka, valtion osallistuminen siviili- ja sotateollisuuden toimintaan, poliittisen kulttuurin teknokraattinen eliitti ja byrokraattinen hallinto.

Saksassa ydinjäteyhtiön (Transnuclearin) tietyt väärinkäytökset aiheuttivat sen, että maan ydinvoimateollisuuden löyhä valvonta on tiukentunut. Euroopan yhteisön vaatimuksesta on liittotasavallan yleisstrategiaa uudelleenarvioitu. Nykyään keskushallinto ja osavaltioiden hallinto hoitavat ydinvoimateollisuuden suunnittelua ja sääntelyä. Seurauksena on poliittisen järjestelmän ja lakien monimutkainen kokonaisuus, joka turhauttaa sekä ydinvoimateollisuutta että sen vastustajia.

Ydinjättekysymystä tarkasteltaessa Ruotsi on poikkeuksellinen maa. Vaikka tutkijat lukevat Ruotsin poliittiset instituutiot keskiytneeksi systeemiksi, siellä hallitus on pyrkinyt mahdollistamaan laajan poliittisen osallistumisen sekä luomaan tietoisin ydinjättopoliitiikan.

Eniten legitimaatiota hallitusten ehdotuksille on saavutettu, kun on harjoitettu ymmärtämään pyrkivää ja avointa politiikkaa, kuten Ruotsissa on tehty. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, etteikö Ruotsissa hankkeista keskusteltaisi kiivaastikin. Yhdysvaltojen ja Saksan liittotasavallan kaltaisissa liittovaltiojärjestelmissä ei kansalaisten osallistuminen ole ollut täysin mahdollista ydinjättopoliittikkaa määriteltäessä. Esimerkiksi Yhdysvalloissa ydinjättekysymys on tämän takia poliittisessa umpikujassa.

Tutkimuksessa käytetty teoreettinen viitekehys on melko mekaaninen, mutta se toimii. Tutkijat ovat käsitteellistäneet ydinjätekonfliktin poliittiseksi konfliktiksi, joka vaihtelee erilaisissa poliittis-hallinnollisissa yhteyksissä. Kolme tutkijaa ovat tehneet työtä kuuden vuoden ajan kahdella mantereella ja aineistoa on ollut yltäkyläisen runsaasti. Huolimatta suuresta tehtävästä ja hajanaisesta aineistosta, kirjaan on työstetty onnistuneesti ytimekkäitä kuvauksia eri maiden ydinjättopoliitiikan muotoutumisesta. Keskeiset luvut ovat tapauskuvauksia, joissa valituilla käsitteillä kyetään hahmottamaan kyseisten maiden ydinjättopoliitiikan peruselementit. Heidän johtopäätös on, että poliittiset tekijät determinoivat ydinjätteiden sijoituspäätöksiä. Tekniset ja geologiset tekijät ovat tärkeitä, mutta analyysi osoittaa, että poliittinen valta on keskeinen ulottuvuus ydinjätekonfliktissa.

Tutkimuksessa muotoutuu kuva kansallisesta ja kansainvälisestä poliittisesta ongelmana, jonka ratkaisu voidaan tekijöiden mukaan saavuttaa joko keskitetyn ja pakkoavallan avulla tai harjoittamalla hajautettua ja demokraattista päätöksentekoa. Kirjan ansioita on ydinjäteohjelmien kansainvälinen vertailu ja poliittisten prosessien dokumentointi ja analysointi. Kirjoittajat päätyvät epäilemään mahdollisuuksia löytää onnistunut ratkaisu

ydinvoimateollisuuden akilleen kantapäähän. He rohkaisevat ydinvoiman kritiikkiä jatkuvaan valvellaoloon.

TAPIO LITMANEN
